

Ilyen sok minden kell a fogalmazáshoz. A legtöbb. Ezt bizonyítja veszedelmes kérelhetetlenséggel és nagyon meggyőzően *Az angol lobogó*.

BÁNYAI János

ÖSSZEGEZŐ ÁTMENET

Kontra Ferenc: *Nagy a sátán birodalma*. Forum Kiadó, Újvidék, 1991

A kötet szerkesztésmódja nem utal tematikai, formai vagy más szempontú összefüggésekre Kontra Ferenc huszonegy novellája között. A fejezetekre nem tagolt novellatomb folyamatos olvasása során mégis több összefüggést találunk, azonos szereplőkre, epizódokra, motívumokra bukkanunk. Egyes novellákra úgy is tekinthetünk, mint az előzők folytatására, tematikai lekerékítésére (pl. *Hazát hazudni és Örökölt vér*; *A tökvár*, *Vadkanra várva és a Háromkirályok*; *A kés és a Hova visz a vonat?* stb.), ami a regényszerűség illúzióját kelti a befogadóban. Ez a látszólagos elrendezetlenség, a vélt hasonlóságok és a felismert különbségek, ugyanakkor az egyéni csoportosítás lehetőségét teremti meg az olvasó számára, amely művelet a novellákban előforduló helyszínek, az ábrázolt „térsgé” alapján a legeredményesebb.

A kötetbe foglalt novellák többségében Kontra Ferenc visszatér a *Drávaszögi keresztetek* színhelyére, Baranyába, mintha a regényből kimaradt élménytöbblet nyert volna most formát ezekben. Úgy festi le bennük a vidéket, szól történelmről, lakóiról és sorsukról, hogy az kiegészíti, fokozza korábbi műveiből és más alkotásokból ismert Baranya-képünket. Ez a kép a tragikus elmúlás, pusztulás, megsemmisülés ismérveivel bír. „... akkoriban annyi értelmetlen dolog történt, elvadultak az állatok, elvadultak a gyerekek, talán éppen a félelemérzés hiányzott belőlük, holott mindenki rettegett, rejtegette maroknyi árpáját-búzáját, idegenek ólálkodtak a házak körül, sárgarépák hevertek szétszóródva, jobbára sárba taposva, mindenki sietve távozott, költözők raja csoszogta végig a hosszú éjszakákat, az elmenők szakadt lepedőket, válltöméses, drága kelméből varrt kabátokat hagytak maguk után, igazi boldogság volt lenyisszantani a gombokat, a fákra robbant ruhafoszlányok olyanok voltak, mint a madárijesztők, a légnyomás betörte az ablakokat, csak a hegy, a vastag lősz nyújthatott védelmet. . .” – fogalmazza meg legélesebben ezt az élményt a *Gombok a konzervdobozban* című novellában. Míg a *Gombok a konzervdobozban* a háború következtében lezúllott s lerombolt Drávaszöget mutatja be, addig a *Hazát hazudni és az Örökölt vér* című novellák a vidéket elhagyni kénytelen családok életébe, érzéseibe, tragédiába, fájdalomába és félelmeibe nyújt betekintést. A Németh Júlia visszatéró álma emlékezés a paraszti életmód küzdelmeire, nehézségeire és szépségeire. A Felsírnak álmukban jellegzetesen mai témát formál meg. Egy árva gyermekekről gondoskodó asszony meséli el benne életét, miközben több valóságos emberi drámára, az elhagyott gyermekek szomorú történeteire derül fény. A kút című novella egy, a falusi hétköznapiak sorát megbontó különös eseményt, a majdnem balul végződő kúttisztítás történetét mondja el. Kontra Ferenc egyik jelentéktelen írása, mely a gyermekkor és az ébredező szerelem élményeit tárgyaló novellával, A tökvárral együtt a kötet értékbeli-esztétikai mélypontját képezi. A *Vadkanra várva és a Háromkirályok* fiatalokról, egyéni és közösségi problémáikról, út- és helykeresésükről szól.

A *Nagy a sátán birodalma* novelláinak egy másik csoportja városba, sőt iparvidékre kalauzol el bennünket, de szinte törvényszerűen felfedjük a szereplők életében, jellemében, viselkedésében azt a szálát, a falusi-paraszti környezethez való kötődést, mely egy természetesebb, meghittebb világba vezet. A lovak elmentek című novella megrendítő felidézése egy elvesztett, elmúlt életformának. Az utolsó év tárgyilagos jelentés az urbánus világ lélekölő-elidegenítő hatásáról, az emberi élet minimumáról. A galambok titka és a Refus a gyermek- illetve ifjúkori illúzióvesztés novellái. E csoport novellái között legsikeresebbek a vendégmunkásokról szóló történetek, A kés és a Hova visz a vonat, melyekben Kontra Ferenc hitelesen, érzékletesen ábrázolja az otthontalanság, a gyökértelenség állapotát, a távozás, az elszakadás élményét, a beilleszkedés nehézségeit, majd pedig a mindent megsemmisítő vasúti szerencsétlenség körülményeit. Az Aki az árnyékát kereste című novella egy fegyverviselést megtagadó katona vallomása, akivel majd azon a vonaton találkozunk ismét, mely a „messzi szülőföld” helyett a halálba viszi utasait.

A Csáth a boncolóasztalon, a Szőget a falba, a Süllyednek a hóban a templomok és az Egy távoli fényes pont című novellák külön csoportot alkotnak. A tér, ahol „játszódnak”, nem konkrét. A többi novellával ellentétben nincs folyamatos történetük, illetve az csak töredékes formában, tudati lecsapódás formájában van jelen. Ez a négy novella messze túlmutat a többi tizenhét értékein, modern eszközökkel megformált irodalmi alkotásokról van szó, melyek – enigmatikus torlaszaik révén – igen nagy kihívást, de annál nagyobb élményt jelentenek a befogadó számára.

Mivel egészen a közelmúltig többnyire szégyellősen kezelte a nemiség témáit irodalmunk, szinte törvényszerű, hogy írónk tolla is elbizonytalanodik, ha ezekkel a témákkal találkozunk. Kontra Ferenc is, szinte csak közhelyekben beszél róla, minek következménye az, hogy novelláinak szereplői (pl. Vadkanra várva) ahelyett, hogy tisztességesen szeretkeznének, elkezdenek „lebegni”, „zuhanni” és „ájuldozni”.

A *Nagy a sátán birodalma* arról tudósít bennünket, hogy Kontra Ferenc olyan alkotói korszakába érkezett, amikor több témával, formával kísérletezik, s ezek eredményét összegezte ebben a kötetben. A maradandó értéket s beteljesülést valószínűleg egy következő kötet hozza meg.

BENCE Erika

A NÉPI VALLÁSOSSÁG KUTATÁSA

Népi vallásosság a Kárpát-medencében I. Szerk.: S. Laczkovits Emőke. A VEAB Néprajzi Munkabizottsága és a Caritas Transsylvania, Veszprém, 1991

Mivel a XX. század második felében e térségben a vallás a másként gondolkodás és a háttérbe szorított tradíciók egyik menedéke lett, igen nagy szükség mutatkozik ma a vallási néprajz művelésére. És meg kell jegyezni, hogy „a magyar néprajzkutatás korábban sem sokat buzgólkodott a vallási néprajz mint önálló kutatási ág művelésén – a legfontosabb ok az volt, hogy érdeklődésének középpontjában a pogány hitvilág állott”. A megállapítás Kósa László budapesti egyetemi tanáré, aki e szakterület kiválóságának, Bálint Sándornak a szerepét hangsúlyozva kiemelte, miszerint Bálint Sándor-